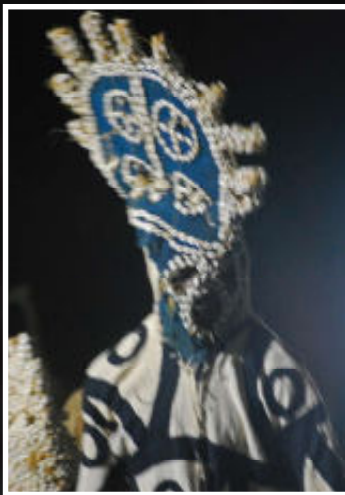

De witte maskers

De witte silhouetten van de dansers van de Zara zorgen bij helder maanlicht voor een spookachtig en geheimzinnig effect.

Een aparte rol is weggelegd voor een in het wit gekleed kind, 'Muisje' genaamd.

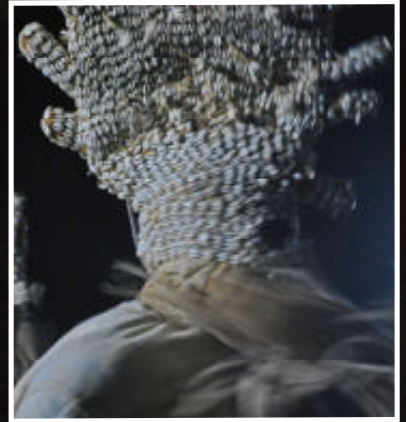

Bolofuru met zijn masker met kaurischelpen.

Gena en zijn herder. Gena is de acrobaat van de groep. Op zijn hoofd heeft hij een kroon met acht punten.

van de Zara

Bolofuru heeft een masker met een hanenkam bekleed met strak opgenaaide kaurischelpen.

De Zara-dansers worden begeleid door trommels en fluiten.

Kunkuli, de vijfde danser, heeft een masker met lange katoenen lokken.

De Zara zijn net als de Bobo een Mande sprekende stam en oorspronkelijk uit het tegenwoordige Mali afkomstig. Ze zijn erg trouw aan hun tradities en religie en assimileren nauwelijks met de Bobo. Zelfs toen aan het einde van de 19de en begin 20ste eeuw vele Zara zich bekeerden tot de Islam, bleven ze trouw aan hun tradities met witte maskers. De Zara waren gespecialiseerd in handel en oorlogsvoering.

De eerste Zara die zich in het gebied van de Bobo vestigden, stichtten twee dorpen in de buurt van Bobo-Dioulasso. Daarna kwamen een broer en zus behorende tot dezelfde groep. Zij vestigden zich aan de rand van Bobo-Dioulasso en zij stichtten het dorp Legema. Bij de uit deze incestueuze verhouding ontstane clan, Tingara genaamd, is waarschijnlijk de religie van de Zara ontstaan.

Traditiegetrouw komen de witte maskerdragers, Bolo genaamd, bij het vallen van de nacht dansend en zingend

Festival International des Arts de Dédougou

Tijdens het 14de Festival International des Arts de Dédougou (Burkina Faso) in 2018 voerden vele groepen hun traditionele dansen op (zie ook het verhaal over de Bobo-dansers met bladmaskers in Tribale Kunst, voorjaar 2019).

Op het festival, dat gehouden werd van 24 februari t/m 23 maart, waren ook dansgroepen van de Zara aanwezig die 's avonds in hun prachtige, witte kostuums optraden.

het dorp binnen (Masques de Nuit). Ook tijdens het maskerfestival traden de Zara-groepen alleen 's avonds op. De Zara staan cultureel en sociaal dicht bij de Bobo. De Bobo-religie van de Dwo, zoals in het verhaal over de bladmaskers van de Bobo (Van den Boogaard, 2019) beschreven is, werd door de animistische Zara overgenomen en ook een aantal rites komt overeen met die van de Bobo.

Het gebruik van witte maskers en kostuums is echter iets wat alleen bij de Zara voorkomt. De Zara gebruiken hierbij alleen katoen. Andere materialen, die de Bobo wel gebruiken, zoals bladeren en hout, zijn totaal uitgesloten. De vele variaties zoals je ziet bij de Bobo-maskers bestaan bij de Zara niet.

Alle gemaskerde Zara dragen min of meer eenzelfde soort pak van katoen om het bovenlichaam en een aansluitende katoenen maillot. De dansers vertegenwoordigen verschillende functies en dit komt tot uiting in masker en kostuum.

Spookachtig

Het optreden van de Masques de Nuit is bijzonder enerverend, bijna spookachtig. Soms lijkt het of er iets serieus uitgebeeld wordt, dan worden er weer allerlei komische, acrobatische capriolen uitgevoerd. Het optreden kan uren duren en wordt ondersteund door een traditioneel orkest van trommels en fluiten. Er zijn duidelijk wel afspraken gemaakt over de volgorde en uitvoering van de dans. Als eerste verschijnt Yereke, vaak in een donker of gedeeltelijk donker kostuum. Hij verschijnt plotseling uit de groep witte dansers en probeert te dansen, maar anderen houden hem tegen en zijn rol

Gena, door zijn herder aan zijn staart vastgehouden, maakt allerlei acrobatische bewegingen.

lijkt uitgespeeld. Maar niets is minder waar, want hij leidt de groep en hij heeft de heilige wapenstok van de Zara. Deze stok is een belangrijk voorwerp voor hen, waarop veel geofferd wordt en als hij niet gebruikt wordt, ligt hij op een altaar gewijd aan Za Dwo (te vergelijken met Dwo bij de Bobo).

Daarna verschijnt Gena, hij is de eerste echte danser van de groep, hij heeft een geheel wit pak aan met een immense, witte kroon op zijn hoofd met acht punten. Ook deze kroon komt van het altaar van Za Dwo. Gena komt op samen met een ongemaskerde, de herder van Gena. De herder houdt Gena vast aan

zijn lange staart en heeft een bel, latono genaamd, die in golvende bewegingen zijn toon laat klinken. Deze bel is eveneens gewijd aan Za Dwo en ligt normaal ook op zijn altaar. Gena rent en maakt tegelijkertijd acrobatische sprongen, terwijl de herder hem vasthoudt aan zijn staart en mee rent.

Een komische noot is het optreden van een gemaskerd en eveneens in wit gekleed kind, muisje genaamd, die o.a. hurkend sprongen maakt over een met twee handen vastgehouden stok.

Belangrijkste masker

De belangrijkste gemaskerde van het nachtelijke feest van de Zara is Bolofuru. Ook hij is geheel in het wit gekleed met enkele zwarte dwarsbanden er overheen genaaid. Op zijn hoofd draagt hij een soort 'hanenkam', wederom gemaakt van witte katoen en bekleed met strak opgenaaide kaurischelpen. In zijn dans is hij wat serieuzer dan zijn voorgangers.

Hij loopt en danst met twee stokken en tussen zijn dijen een voorwerp geklemd en zo probeert hij zijn evenwicht te bewaren. Een val tijdens het

dansen geldt als een doodzonde bij Zara.

De vijfde gemaskerde is Kun-kuli, zijn witte pak is versierd met zwarte sterren en op zijn hoofd heeft hij een masker met lange lokken van katoen. Dit masker en dat van Yereke zijn erg belangrijk en worden ook bij begrafeniserituelen gebruikt.

Deze vijf maskers vervullen echte religieuze functies bij de Zara, te vergelijken met de verering van Dwo bij de Bobo.

De foto's van de dansers zijn tijdens het 14de Festival International des Arts de Dé-dougou gemaakt en de Zara waren onderdeel van de vele groepen die optraden. Uit de geraadpleegde literatuur blijkt dat het gebruik van de besproken maskers ook in deze eeuw in de dorpen nog gangbaar is. De informatie over de maskers heb ik tijdens het festival gemist. In Dé-dougou kon ik alleen genieten van de dansen, kostuums, muziek en de heel positieve sfeer.

Voor wie dit ook wil meemaken: nog even geduld, in 2020 is er weer een festival.

guusvandenb@gmail.com

Bronnen:

- Boogaard, G. van den (2019). Bladmaskers van de Bobo. *Tribale Kunst*, jaargang 7, voorjaar 2019
- Moal, G. Le (2008). *Masques Bobo, Vie, Formes et Couleurs*. Paris: Biro
- Manson, K. en Knight, J. (2011). *Bradt Guide Burkina Faso*. Connecticut: The Globe Pequot Press Inc.
- Herreman, F. (1995). *Material Differences, Art and Identity in Africa*. New York: Museum of African Art
- Bossema, W. (18 maart 1995). *De verborgen cultuur van Burkina Faso*. Volkskrant
- Roy, C.D. & Wheelock, T. G.B. (2007) *Land of the flying masks, art and culture in Burkina Fao*. London: Prestel
- Visser, J. (2018). Maskers van de Baule zijn 'a beauty of African art'. *Tribale Kunst*, jaargang 6, zomer 2018
- Vogel, S. M. (1997). *Baule: African Art, Western Eyes*. New Haven: Yale University